

Przewodnik po wykładach

EWANGELIA WEDŁUG ŚWIĘTEGO JANA

SZKOŁA BIBLIJNA
AUDIO

PDF

Tematyka kursu:

Czwarta Ewangelia od pierwszych wieków chrześcijaństwa budziła żywe zainteresowanie i fascynację. Unikalne połączenie prostego, niewyszukanego języka z teologiczną głębią przesłania sprawiło, że przez wieki przyciągała ludzi szukających Boga, uczonych i prostych, heretyków i doktorów Kościoła, mistyków i świętych. W wielu rysach odmienna od powstałych nieco wcześniej trzech Ewangelii synoptycznych niesie oryginalne objawienie tego samego Boga. Jezus, wcielone odwieczne Słowo, przedstawia tego Boga jako swego Ojca. Jest On zarazem Bogiem i Ojcem dla każdego z nas (por. J 20,17).

Niniejszy kurs ma na celu przybliżenie podstawowego przesłania Ewangelii Janowej, a także wyposażenie słuchaczy w wiedzę i narzędzia, które mogą okazać się pomocne w jej samodzielnej lekturze. Studiowanie zasadniczych wątków Czwartej Ewangelii (Jezus posłany jako Objawiciel Ojca, motyw "godziny Jezusa", wywyższenie i chwała Jezusa, konflikt między wiarą a niewiarą, uczniowie i Umiłowany Uczeń, Paraklet, wspólnota jako miejsce rozpoznania obecności Zmartwychwstałego) będzie uzupełnione o informacje historyczno-literackie dotyczące okoliczności powstania tej księgi.

Bibliografia:

(bibliografia dot. Ewangelii wg św. Jana jest niezwykle obszerna; jej w miarę kompletny wykaz za ostatnie kilkadziesiąt lat wypełniłby osobną, raczej opasłą książkę; tutaj więc niewielki wybór-proponycja dla zainteresowanych)

a) komentarze do Ewangelii wg św. Jana:

- Brown, R.E., *The Gospel According to John*, t.1-2 (=Anchor Bible 29,29A), New Haven – London, 1966. (*)
- Malina, B.J. – Rohrbaugh, R.L., *Social-Science Commentary on the Gospel of John*, Minneapolis 1998.
- Mędała, S., *Ewangelia według świętego Jana* (NKB.NT IV/1-2), Częstochowa 2010.
- Moloney, F.J., *The Gospel of John* (SP 4), Collegeville 1998.
- Schnackenburg, R., *Das Johannesevangelium* (HTK.NT IV/1-4), Leipzig – Freiburg – Basel – Wien 1966-1984.

b) publikacje o Ewangelii Janowej:

- Bednarz, M., *Pisma św. Jana*, Tarnów 2004.
- Brown, R.E., *An Introduction to the Gospel of John* (red. F.J. Moloney) (ABRL), New York 2003.
- Brown, R.E., *The Community of the Beloved Disciple. The Life, Loves, and Hates of an Individual Church in New Testament Times*, New York – Mahwah 1979. (*)
- Culpepper, R.A., *Anatomy of the Fourth Gospel. A Study in Literary Design*, Philadelphia, 1987. (*)
- Gądecki, S., *Wstęp do Pism Janowych*, Gniezno 1996.
- Kręcidło, J., *Nowe życie uczniów Jezusa. J 21 jako owoc eklezjologicznej releksji J 1-20 we wspólnocie Umiłowanego Ucznia* (RSB 33), Warszawa 2009.
- Kręcidło, J., *Tożsamość Umiłowanego Ucznia w czwartej Ewangelii*, CT 3 (2008) 45-58. (*)
- Mędała, S., *Chrystologia Ewangelii św. Jana*, Kraków 1993
- Piekarz, D., *Jezus, jakiego nie znamy. Spotkania z Jezusem w Ewangelii św. Jana*, Kraków 2015.
- de la Potterie, I., *Męka Jezusa Chrystusa według Ewangelii Jana*, Kraków 2006.
- Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, red. J. Frankowski, t. 10, Warszawa 1992 (tom w całości poświęcony jest zagadnieniu Pism Janowych i Listów Katolickich).

1. Dlaczego Czwarta Ewangelia?

- **Ewangelia najprostsza i najbardziej głęboka zarazem**
 - niewyszukany język grecki, bardzo niezróżnicowane słownictwo, styl bezpretensjonalny
 - Klemens Aleksandryjski (+ ok. 215): *Ewangelia duchowa*
 - Orygenes (+254): *Nikt nie może zrozumieć jej znaczenia, jeśli nie spoczął na piersi Jezusa i nie otrzymał od Niego Maryi za Matkę.* („Komentarz do Ew. św. Jana”, I, 4, 23)
- **Odmienność w stosunku do Ewangelii synoptycznych**
 - u Jana: wiele wydarzeń nieopisanych przez synoptyków (np. wesele w Kanie, rozmowa z Nikodemem, Samarytanką, przywrócenie wzroku człowiekowi niewidomemu od urodzenia, wskrzeszenie Łazarza)
 - brakuje wielu motywów znanych z synoptyków (np. brak wzmianek o opętanych, trędowatych, brak klasycznych przypowieści, motywu królestwa Bożego [poza J 3,3.5], brak przemienienia na górze);
 - przedstawienia (oczyszczenie Świątyni na początku działalności w J 2), różnice czasowo-przestrzenne (u Jana: 3 święta Paschy, Jezus podróżuje kilkakrotnie między Judeą a Galileą, większość nauczania w Jerozolimie; u synoptyków: 1 podróż z Galilei do Judei na 1 święto Paschy)
 - pogłębiona teologia oraz świadomość Jezusa (preegzystencja Jezusa jako odwiecznego Słowa Ojca, przed stworzeniem świata – por. Prolog oraz J 17,5)
 - ALE też: zasadnicza zgodność (nauczanie Jana Chrzciciela jako przygotowanie, najogólniejszy schemat narracji: publiczna działalność Jezusa z Nazaretu zakończona odrzuceniem, procesem i ukrzyżowaniem w Jerozolimie, a następnie zmartwychwstanie) i znaczące podobieństwa w szczegółach (np. liczba 200 denarów w Mk 6,37/J 6,7; 300 denarów w Mk 14,5/J 12,5; por. Mk 6,30-54; 8,11-33).
 - prawdopodobnie autor J znał przynajmniej w części tradycję stojącą za synoptykami, ale też dysponował odrębną od nich tradycją, którą wyraził w swojej, czwartej już Ewangelii
- **Autor wg tradycji z II w.:** Jan, syn Zebedeusza, brat Jakuba, jeden z Dwunastu znany z tradycji synoptycznej.

Ireneusz (ok. 180 r.) utożsamiał „ucznia, którego Jezus kochał” z autorem Ewangelii (por. J 21,20.24) oraz z Janem, jednym z Dwunastu, który mieszkał w Efezie za czasów Trajana (98-117 r.). Jako dziecko Ireneusz znał Polikarpa, bpa Smyrny, który miał znać osobiście Jana. Tradycja ta, z drobnymi uzupełnieniami (że Jan miał pomocników) zyskała z czasem dominującą popularność i uznanie w Kościele.

Inną tradycję przekazał Papiasz, bp Hierapolis (II w.), na którego powołuje się Euzebiusz z Cezarei (IV w.). Wg tej tradycji autorem J był „Jan, Prezbiter [=Starszy]”, podpisujący się pod 2-3J, różny od Jana Apostoła.
- **Co wiemy o autorze z treści J?:** ktoś, kto reprezentuje tradycję „ucznia, którego Jezus kochał”. Prawdopodobne, że istniała „szkoła” Janowych uczniów, w której spisywano tę tradycję.
- **Data powstania:** ok. 80-110 r.
- **Możliwe miejsce powstania:** tradycyjnie (i przekonująco) okolice Efezu; niektórzy: Syria

2. Cechy stylu oraz struktura Ewangelii Janowej

(1) Uroczysty, poetycki charakter

- niektóre sekcje Jana: formalny styl poetycki (Prolog; być może J 17)
- unikalny charakter mów Janowych (niektórzy: półpoetycki), rytm wierszy
- prawdopodobnie wzorowane na ST: wypowiedzi Boga w ST mają poetycki charakter, a jako że Janowy Jezus pochodzi od Boga i jest jedno z Ojcem, więc jest właściwe, by Jego słowa były przedstawione bardziej uroczyście i sakralnie

(2) Nieporozumienia (np. J 2,19-21; 3,3-4; 4,10-11; 6,26-27; 8,33-35; 11,13-13)

- częste użycie przez Jezusa języka obrazowego, metafor, z których rozmówca pojmuje jedynie dosłowne znaczenie → okazja, aby Jezus wyjaśnił swoją myśl głębiej

(3) Dwuznaczność

a) gry słów oparte na hebrajskim lub greckim

- nieraz rozmówca zakłada jedno znaczenie słowa, podczas gdy Jezus drugie („z góry/ponownie” 3,3,9; „wywyższenie” 3,14; 8,28; 12,13; „żywa woda” 4,10; „umrzeć za/w imieniu” 11,50-52)

b) autor chce, by czytelnik widział różne warstwy znaczenia w tym samym tekście

- np. zapowiedź zniszczenia Świątyni reinterpretowana jako ukrzyżowanie i zmartwychwstanie Jezusa; mowa o chlebie (boskie objawienie i mądrość 6,35-51a oraz Eucharystia 6,51b-58); Baranek Boży (1,29.36: apokaliptyczny baranek, paschalny baranek, cierpiący sługa, który jest zabijany jak baranek)

c) wypowiedzi powtórzone – kilkakrotnie Jezus jakby powtarza (nieraz niemalże dosłownie) wcześniejszą wypowiedź (por. 3,31-36 i 3,7-18; 5,26-30 i 5,19-25; 10,9 i 10,7-8; 10,14 i 10,11);

(4) Ironia

- szczególne połączenie nieporozumienia i podwójnego znaczenia: gdy przeciwnicy Jezusa wypowiadają się o Nim w sposób szyderczy, sarkastyczny, dyskredytujący, ale kontekst dla wtajemniczonego czytelnika pokazuje, że nieświadomie wypowiadają prawdę dużo głębszą (3,2; 4,12; 6,42; 7,35; 9,40-41; 11,50)

(5) Inkluzje i przejścia (1,1 – 20,28; 1,28 – 10,40; 1,19 – 1,28; 2,11 – 4,54; 9,2-3 – 9,41; 11,4–11,40)

- inkluzja = gdy wspomina się jakiś szczegół (lub robi do niego aluzję) na końcu sekcji, co odpowiada podobnemu szczegółowi na początku sekcji

(6) Wtrącenia i przypisy

- częste wtrącenia wyjaśniające terminy semickie (np. Mesjasz, Kefas, Siloam, Tomasz w 1,41.42; 9,7; 11,16), rzucające światło na tło rozwijającej się narracji oraz detale geograficzne (2,9; 3,24; 4,8; 6,71; 9,14.22-23; 11,5.13), a nawet pogłębiające teologiczną perspektywę (np. tłumacząc wydarzenia z późniejszego punktu widzenia w 2,21-22; 7,39; 11,51-52; 12,16.33)

- niektóre z nich mogą odzwierciedlać sytuację, gdy tradycja przekazywana najpierw w jednym kontekście (palestyńskim, żydowskim), zostaje głoszona w innym kontekście (diaspora lub środowisko pogańskie)

1,1-18	Prolog: wprowadzenie oraz podsumowanie dziejów wcielonego Słowa
1,19-12,50	<p>Część I: Księga znaków – Słowo objawia się światu oraz swoim, ale oni Go nie przyjmują.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Początkowe dni objawienia się Jezusa swoim uczniom; siedem tytułów (1,19 – 2,11) 2. Od pierwszego do drugiego cudu w Kanie; motywy zastąpienia i różnych reakcji wobec Jezusa (J 2-4): zamiana wody w wino, oczyszczenie Świątyni, Nikodem, kobieta samarytańska przy studni, uzdrowienie syna urzędnika królewskiego. 3. Święta starotestamentowe i ich zastąpienie; motywy życia i światła (J 5-10): <ul style="list-style-type: none"> SZABAT – Jezus, nowy Mojżesz, zastępuje szabatowe przykazanie spoczynku (5,1-47) PASCHA – Chleb Życia (objawiająca się mądrość oraz Eucharystia) zastępuje mannę (6,1-71) ŚWIĘTO NAMIOTÓW – Źródło żywej wody i Światło świata zastępuje świąteczne ceremonie wody i światła (7,1-10,21) ŚWIĘTO POŚWIĘCENIA ŚWIĄTYNI – Jezus zostaje konsekrowany w miejsce poświęconego ołtarza świątynnego (10,22-42) 4. Wskreszenie Łazarza i jego następców (J 11-12): Łazarz wskrzeszony do życia, Jezus skazany na śmierć przez Sanhedryn, Maria, siostra Łazarza, namaszcza Jezusa na pogrzeb, wjazd do Jerozolimy, koniec nauczania publicznego i nadejście godziny, zasygnalizowane przez przybycie pogan (12,20).
13,1-20,31	<p>Część II: Księga chwały – tym, którzy Je przyjęli, Słowo ukazuje swoją chwałę poprzez powrót do Ojca w śmierci, zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu. W pełni uwielbione przekazuje Ducha życia.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ostatnia Wieczerza i Mowa pożegnalna Jezusa (J 13-17): <ol style="list-style-type: none"> a) Ostatnia Wieczerza (J 13): posiłek, obmycie stóp, zdrada Judasza, wprowadzenie do mowy (przykazanie miłości, zapowiedź zaparcia się Piotra) b) Mowa pożegnalna Jezusa (J 14-17): <ul style="list-style-type: none"> Część Pierwsza (J 14): odejście Jezusa, boskie zamieszkiwanie, Paraklet Część Druga (J 15-16): krzew winny i latorośle, nienawiść świata, świadectwo Parakleta, powtórzone motywy z Części Pierwszej Część Trzecia (J 17): modlitwa arcykapłańska 2. Męka i śmierć Jezusa (J 18-19): aresztowanie, proces przed Annaszem z zaparciem się Piotra, proces przed Piłatem, ukrzyżowanie, śmierć, pogrzeb. 3. Zmartwychwstanie (J 20,1-29): cztery sceny w Jerozolimie (dwie przy grobie, dwie w zamkniętym pomieszczeniu). <p>Zakończenie Ewangelii (20,30-31): cel napisania dzieła</p>
21,1-25	Epilog: chrystofania galilejska; drugie zakończenie.

3. Prolog (1,1-18) oraz początek dziejów wcielonego Słowa (1,19-51)

- wczesnochrześcijański hymn, prawdopodobnie pochodzący z kręgów Janowych, który zaadaptowano jako uwerturę do narracji Ewangelii o dziejach wcielonego Słowa
- cykl [Słowo zstępuje od Boga → mieszka z ludźmi → powraca do Boga] – wzorzec dla całej J
- **źródła:** (a) Rdz 1;
(b) biblijne tradycje mądrościowe (por. Prz 8,22-31; Syr 24,3-34; Mdr 7,22-8,1)
- **preegzystencja Słowa, które istniało, zanim stało się ciałem** (por. 17,5)
- **motyw światła** (*fos*; 3,19-21; 8,12; 9,5; 11,9-10; 12,35.36.46)
- **motyw życia** (*dzoē*; 3,15-16.36; 4,14.36 5,24.26.29.39.40; 6,27; 8,12; 10,10.28; 11,25; 12,25.50; 14,6; 17,2-3; 20,31)
→ światło jest w konflikcie w ciemnością (1,5), która nie może ani zaakceptować, ani zwyciężyć światła (3,19; 6,17; 8,12; 12,35; 46)
- **motyw prawdy** (*aletheia*; 1,14.17; 3,21.33; 4,23-24; 5,33; 8,32.40.44-46; 14,6.17; 15,26; 16,7.13; 17,17.19; ; 18,37-38)
- **kontrast między tymi na świecie, którzy Jezusa przyjmują jako tego, kim jest (jednorodzony Syn Boży) (1,14; 2,23; 4,19; 6,2.40.62; 7,3; 12,45; 14,17.19; 16,10; 17,24), a tymi, którzy Go takiego odrzucają (1,10; 1,50; 5,42; 6,15.70; 8,28.32.55; 10,14.38; 14,7; 16,3; 17,3)**
- **kontrast między tym, co tylko częściowo było w Torze** (*nomos*; 1,17; 1,45; 7,19.23.49; 8,17; 10,34; 12,34; 15,25; 18,31; 19,7), co ucieleśniał Mojżesz (1,17; 1,45; 3,14; 5,45-46; 6,32; 7,19.22-23; 8,5; 9,28-29), **a tym, co w pełni (1,16), zostało zrealizowane w Chrystusie**
- **ciało** – jak Przybytek w ST, tak Jezus jest mieszkaniem (namiotem) chwały Bożej w świecie (1,14; por. 6,51-63)
- 1,18 (*Boga nikt nigdy nie widział, Ten Jednorodzony Bóg, który jest w łonie Ojca, o Nim pouczył.*) → literacka i teologiczna funkcja, jaką pełni Jezus w J
- pouczył (*eksegesato*) = objawił i zinterpretował; aluzja do eksodusu („wyprowadzenia”) i Mojżesza; Mojżesz objawił Prawo, ale nie był w stanie przekazać samej łaski i prawdy Boga,
- Mojżesz wprowadził ludzi do ziemi; Jezus może wprowadzić ludzi w łono Ojca, skąd tylko On sam pochodzi
- wszystko w *Czwartej Ewangelii* opiera się na tych jasno wyłożonych w prologu założeniach
- brak jakiegokolwiek sekretu (jak w Mk): od początku historii wtajemniczony czytelnik wie, kim Jezus jest, po co był posłany oraz zna naturę tych, co pójdą za nim z powrotem do Ojca

- **Jezus a Jan Chrzciciel (1,19-28)**

- Jan - niezależny i ważny prorok, cieszący się licznymi zwolennikami, którzy do pewnego momentu konkurowali z uczniami Jezusa (1,19; 3,22-30; 4,1)
 - „człowiek posłany przez Boga” (1,6), ALE: ktoś niższy niż Jezus (1,6-8.15) → świadek
 - brak sceny chrztu Jezusa, tylko świadectwo Jana o zstąpieniu Ducha na Jezusa (1,32)
 - 3 x Jan zaprzecza, że jest Mesjaszem (1,19-23.24-27; 3,28)
 - wskazuje na Jezusa, że jest Barankiem Bożym (1,29.36)
 - kieruje swoich uczniów, by poszli za Jezusem (1,37)
 - przedstawia się jako „przyjaciel oblubieńca” (3,29), którego rolą jest się umniejszać, by On mógł wzrastać (3,30)
- Jezus o Janie Chrzcicielu: „On był lampą, co płonie i świeci, wy zaś chcieliście radować się krótki czas jego światłem. Ja mam świadectwo większe od Janowego.” (5,35-36)

Pierwsi uczniowie (1,29-51)

- podobnie jak u synoptyków: działalność Jezusa rozpoczyna się gromadzeniem uczniów
 - dwóch z nich pierwotnie było uczniami Jana (1,35-40)
 - złożony proces powołania (seria pytań i odpowiedzi)
- **nadanie Jezusowi określonych tytułów**
 - Jan Chrzciciel: „Baranek Boży, który gładzi grzech świata” (1,29.36; por. 19,31-37); „Syn Boży” (1,34)
 - dwaj pierwsi uczniowie (od Jana): „Rabbi” (1,38)
 - Andrzej: „Mesjasz” (1,41)
 - Filip: „Ten, o którym pisał Mojżesz w Prawie i Prorocy - Jezus, syna Józefa z Nazaretu” (1,45)
 - Natanael: „Rabbi, Syn Boży, Król Izraela” (1,49)
- tradycja biblijna: nadanie imienia = znak władzy *nad* kimś, ALE: u Jana uczniowie nadając Jezusowi imię dostają się *pod* moc Jezusa, tj. stają się Jego uczniami
 - ironia Janowa: „nazywając Jezusa” tak naprawdę określają Jego tożsamość i utwierdzają, ogłaszają Jego wewnętrzny autorytet, Jego władzę nad światem
- typowe u Jana: określenia Jezusa podawane przez innych są niewystarczające; tylko sam Jezus może w pełni nazwać siebie (1,51: *Ujrzenie niebios otwarte i aniołów Bożych wstępujących i zstępujących na Syna Człowieczego* – enigmatyczne samookreślenie Jezusa znane z synoptyków + aluzja do snu Jakuba z Rdz 28,12-17 - *Prawdziwie jest to dom Boga i brama nieba!*)
 - w jednej zręcznej aluzji Janowy Jezus przedstawił się jako Święte Miejsce, gdzie ludzie mogą spotkać Boga, jako ten, który zstąpił od Boga i który do niego powróci znowu, stając się „bramą”, poprzez którą inni będą mogli iść do Ojca (por. 10,7)

4. Od pierwszego do drugiego cudu w Kanie (J 2-4)

- **Znaki Mesjasza**

- Jan używa słów: *ergon* („dzieło”) lub *semeion* („znak”); por. „dzieła” Boga w trakcie Wyjścia (Wj 34,10; Pwt 3,24; 11,3) i „znaki”, które Bóg czynił przez Mojżesza (Wj 10,1; Lb 14,22; Pwt 7,19)

(1) przemiana wody w wino w Kanie (2,1-11 - „początek znaków”)

(2) uzdrowienie syna urzędnika królewskiego (4,46-53 - „drugi znak”)

(3) uzdrowienie paralityka nad sadzawką Betesda (5,2-9)

(4) rozmnożenie chlebów (6,1-13; 6,14: *A kiedy ci ludzie spostrzegli, jaki znak uczynił J.*)

(5) chodzenie po wodzie (6,16-21)

(6) uzdrowienie ślepego od urodzenia (9,1-12)

(7) wskrzeszenie Łazarza (11,17-44)

- **reakcja na znaki Jezusa:**

a) dla wierzących mogą prowadzić do wiary i ją utwierdzać (2,11; 20,30), prowadzą do wyznania wiary (6,68; 11,27; por. 4,48 *Jeżeli znaków i cudów nie zobaczycie, nie uwierzycie*)

b) dla niewierzących: znaki Jezusa są nieprzekonujące (2,18; 6,30) lub niezrozumiałe (znaki wzbudzają sensację jakby Jezus był sztukmistrzem/magikiem - 3,2; 12,18; por. 6,2)

- mogą fascynować lub nawet prowadzić do powierzchownego przyjęcia Jezusa (2,23), ale nie do pełni wiary (12,37 + dalszy cytat z Iz 6,10)

→ tajemnica odrzucenia Jezusa u Jana: im bardziej jasno Bóg objawia się Jezusie, tym gwałtowniej świat Go odrzuca (po 12,44-50 Jezus zwraca się już tylko do uczniów 13,1...)

- **Pierwszy znak w Kanie (2,1-11)**

- zamiana wody przeznaczonej do żydowskich oczyszczeń (6 stągwi po 80-120 l) w wino

→ wypełnienie proroctw o obfitości wina w czasach mesjań. (Am 9,13n; Rdz 49,10n; Prz 9,4-5; Syr 24,19-21)

- **Oczyszczenie Świątyni (2,13-22)**

- synoptycy: krótko przed aresztowaniem Jezusa (Mk 11,15-19.27-28 i paralelne); punkt oskarżenia w trakcie procesu przez Sanhedrynem (Mk 14,58; Mt 26,61; por. Dz 6,14)

- Jezus zastępuje Świątynię samym sobą (ciało Zmartwychwstałego = nowa Świątynia!)

- znamienne odrzucenie Jezusa przez „Żydów” już na początku działalności (por. 1,11)

- **Nocna rozmowa z Nikodemem (3,1-21)**

- Nikodem = faryzeusz, członek Sanhedrynu (7,50); później z Józefem z Arymatei organizuje pogrzeb Jezusa (bogaty – 100 funtów mirry i aloesu), kryptochrześcijanin(?)

- przychodzi nocą (→ nie należy jeszcze do „światła”)
- tytuł dany Jezusowi: „Nauczyciel, który przyszedł od Boga” (fascynują go znaki Jezusa)
- przedstawiciel tych, którzy wierzą, ALE w sposób niewystarczający
- nie rozumie potrzeby narodzin „z góry/ponownie” (3,3.5)
- Jezus zastępuje przynależność do ludu Bożego na podstawie zrodzenia fizycznego w Izraelu (Wj 4,22; Pwt 32,6; Oz 11,1) poprzez ponowne narodziny duchowe
- 3,15-21: Jezus po raz pierwszy ogłasza podstawową prawdę Janowej teologii o zbawieniu poprzez wcielenie: Jezus jest Bożym Synem, który przyszedł na świat przynieść życie samego Boga, tak aby każdy, kto w Niego wierzy już miał życie wieczne
- **Końcowe świadectwo Jana Chrzciciela o Jezusie (3,22-30)**
- **„Katecheza Janowego Jezusa” (3,31-36) – kto mówi te słowa?**
- **Rozmowa z Samarytanką przy studni Sychar/Sychem (4,5-42)**
 - Samarytanka: postać tak ukształtowana w J, by ukazać pewien typ człowieka, który w wyniku spotkania z Jezusem jest zaproszony do wiary w Niego
 - temat: jak dochodzi się do wiary i jakie przeszkody mogą stać na drodze
 - zawiązanie akcji: opryskliwa odpowiedź kobiety na prośbę Jezusa o wodę
 - Jezus NIE wchodzi w konflikt na tym poziomie (!), ale mówi, co może jej dać: „wodę życia” (4,10n - nieporozumienie: woda ze strumienia?)
 - próba ucieczki od rozmowy/relacji w konflikt narodowy-patriotyczny 4,11: *Czy Ty jesteś większy od ojca naszego Jakuba?* (ironia Janowa: Jezus przecież *jest* większy)
 - Jezus znowu NIE wchodzi w tę dysputę, ale wyjaśnia „wodę życia”
 - zainteresowanie kobiety na poziomie doczesnym (nie będę musiała chodzić po wodę...)
 - Jezus pogłębia temat: pytanie o męża → odpowiedź-„półprawda” → Jezus daje poznać, że zna całą jej prawdę (!) → Jezusowi nie przeszkadza ta prawda o jej życiu dalekim od ideału, w doprowadzeniu jej do wiary (uznanie i wyznanie tej prawdy jest częścią tego procesu!)
 - kobieta skonfrontowana z prawdą ucieka, zasłania się kwestiami religijnymi (!!!) (4,19nn)
 - Jezus znowu NIE daje się zbić z tropu (fizyczne miejsce kultu nie ma znaczenia)
 - ostatnia próba ucieczki kobiety: odległa przyszłość, w której przyjdzie Mesjasz (4,25)
 - Jezus: „Ja Jestem” konfrontuje kobietę z wezwaniem do wiary TERAZ
 - wiara Samarytan (4,39), ALE: dzięki osobistemu kontaktowi z Jezusem (4,40)
 - motyw zastąpienia: kult w Świątyni → kult w Duchu i prawdzie
 - kontrast między bardziej otwartą wiarą Samarytan, a mniej głęboką wiarą mieszkańców Jerozolimy (2,23-25) i Nikodema
- **Drugi znak w Kanie (4,43-54) – uzdrowienie syna urzędnika królewskiego**
 - wiara urzędnika na słowo Jezusa (4,50) oraz wiara jego i rodziny po cudzie (4,53)
 - [kontrast z niewystarczającą wiarą mieszkańców nie oddających szacunku prorokowi we własnej ojczyźnie – 4,44]

5. Jezus w szabat – uzdrowienie przy sadzawce Betesda (J 5)

- **J 5-10: Starotestamentowe święta i ich zastąpienie**
- (A) motyw życia (rozwijany w J 5-7) → motyw światła (rozwijany w J 8-10)
- (B) motyw zastąpienia: sekwencja świąt żydowskich (szabat, Pascha, Namiotów, Poświęcenia Świątyni), w trakcie których to, co Jezus mówi lub czyni nawiązuje do danego święta, a zarazem zastępuje jakiś aspekt święta czymś nowym
 - Jak Janowi uczniowie mają się odnosić do świąt „Żydów”, a więc do tych sposobów, poprzez które wcześniej celebrowali i budowali więź z JHWH, a teraz są od nich odcięci ?
 - Leon Wielki: *„Panie, pociągnęłaś wszystkie rzeczy do siebie tak, aby to co działo się jedynie w Świątyni żydowskiej, ukryte pod postacią ciemnych znaków, mogło być celebrowane wszędzie poprzez pobożność wszystkich narodów, w sakramencie pełnym i jawnym.”* (Kazanie 59. [8. na Mękę Pańską], PL 54,341B)
- (C) konflikt między wiarą a niewiarą
 - w J 1-4 stosunkowo niewiele materiału wskazuje na opozycję wobec Jezusa (efekt pierwszeństwa: rozdziały te wywierają na czytelniku wyraziste wrażenie tego, kim Jezus jest i na czym polega Jego misja)
 - od J 5 konflikt dot. tożsamości Jezusa mocno się nasila
- **Uzdrowienie chorego w szabat (5,1-9)**
 - nienazwane święto Żydów, które okazuje się przypadać w szabat (5,9)
 - Jezus uzdrawia kulejącego mężczyznę (38 lat choroby!) nad sadzawką Betesda
 - 5,8: wg interpretacji „Żydów” polecenie Jezusa narusza spoczynek szabatu (por. Miszna)
- **Wrogi dialog „Żydów” z Jezusem (5,10-47)**
 - „Żydzi” (οἱ Ἰουδαῖοι) - sam Ewangelista mógł być Żydem, jednak w większości przypadków nadaje temu terminowi w J pejoratywny odcień: „ci spośród Żydów, którzy nie dowierzają lub odrzucają Jezusa i/lub Jego uczniów”
 - termin ten obejmuje żydowskie władze religijne, ale nie może być ograniczany do nich
 - w J: „Żydzi” są konsekwentnie przedstawiani jako grupa odrębna od uczniów Jezusa
 - Jezus w J czasem mówi tak, jakby nie był Żydem (a przynajmniej nie jednym z „tych Żydów”), por. 10,34: *Czyż nie napisano w waszym Prawie; 15,25: Ale to się stało, aby się wypełniło słowo napisane w ich Prawie: Nienawidzili Mnie bez powodu.; 13,33: Będziecie Mnie szukać, ale - jak to Żydom powiedziałem, tak i teraz wam mówię - dokąd Ja idę, wy pójść nie możecie.*
 - sens dla czytelnika: ci, co nie wierzą w Jezusa w taki sposób, jak wierzy w Niego wspólnota stojąca za Czwartą Ewangelią (a więc i ja zaliczam się do „Żydów”, jeśli tak nie wierzę w JChr!)

- **Jezus, syn Ojca, działający w szabat**

- 5,10-13: zarzut „Żydów” wobec uzdrowionego dot. szabatu → ten powołuje się na uzdrowiciela, nie wiedząc kim on właściwie jest

- (dopiero po ponownym spotkaniu doniósł „Żydom” → „Żydzi” prześladowali Jezusa 5,16)

- 5,17: Jezus nie odwołuje się do względów humanitarnych (jak w Łk 13,15-16; 14,5), ale po prostu powołuje się na swój najwyższy autorytet (jak w Mk 2,25 i par.)

- (logika: co prawda ludzie nie powinni pracować/działać w szabat, to jednak Bóg nadal działa w ten dzień → ludzie rodzą się i umierają w szabat, co potwierdza, że Bóg działa w ten dzień, dając życie i przeprowadzając przez sąd)

- Bóg jest Ojcem Jezusa i dał Synowi władzę udzielania życia i sądenia

- „Żydzi”: rozpoznają tę logikę (*nie tylko nie zachowywał szabatu, ale nadto Boga nazywał swoim Ojcem, czyniąc się równym Bogu-* 5,18) i tym bardziej usiłują Go zabić

- (powód: bluźnierstwo; w ich optyce Tora jest najwyższą zasadą)

- u Jana (bardziej niż u synoptyków) zawzięta nienawiść wobec Jezusa występuje już w początkach Jego działalności; wyraźniejsze jest też roszczenie Jezusa odnośnie swej boskości

- 5,19-30: Jezus broni swego autorytetu, który pozwala mu działać w szabat

- (Syn nie czyni niczego sam, ale Ojciec dał mu wszystko)

- **eschatologia zrealizowana (5,19-25) a finalna (5,26-30):**

- a) *Kto słucha słowa mego i wierzy w Tego, który Mnie posłał, ma życie wieczne i nie idzie na sąd, lecz ze śmierci przeszedł do życia. Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam, że nadchodzi godzina, nawet już jest, kiedy to umarli usłyszą głos Syna Bożego, i ci, którzy usłyszą, żyć będą. Podobnie jak Ojciec ma życie w sobie, tak również dał Synowi: mieć życie w sobie samym.* (5,24-26)

- b) *Nie dziwcie się temu! Nadchodzi bowiem godzina, w której wszyscy, którzy spoczywają w grobach, usłyszą głos Jego: a ci, którzy pełnili dobre czyny, pójdą na zmartwychwstanie życia; ci, którzy pełnili złe czyny - na zmartwychwstanie potępienia.* (5,28-29)

- **pięć świadectw o Jezusie (5,31-47) [argumentów używanych w polemikach z „Żydami”?]**

- (1) Jan Chrzciciel dał świadectwo prawdzie (5,33-35)

- (2) dzieła, które Jezus czyni, a które polecił Mu spełnić Ojciec (5,36)

- (3) Ojciec dał o Nim świadectwo (5,37-38)

- (4) Pisma dają o Nim świadectwo (5,39-44)

- (5) Mojżesz pisał o Nim (5,45-47)

- konflikt pozostaje nierozwiązany i dramat pozostałej części Ewangelii na nim będzie się opierać

6. Jezus a Pascha – prawdziwy chleb z nieba (J 6)

- **Rozmnożenie chleba i ryb w okolicach Paschy (6,1-15)**
 - 6,2: wielki tłum idący za Jezusem, PONIEWAŻ widzieli znaki (por. 2,23; 3,2 → znaki mają wartość, ALE: muszą prowadzić dalej)
 - 6,4 – czas akcji: *blisko Paschy*
 - przejście z zimy do wiosny; wyzwolenie Żydów z Egiptu → z wszelkich form zniewolenia
 - 6,11-12 – Janowe szczegóły akcentujące **eucharystyczną symbolikę**: *wziął chleby... odmówiwszy dziękczynienie (eucharistesas), rozdał... zbierzcie (synagagete) ułomki (kłasmata)*
 - 6,12: *aby nic nie zginęło* – por. manna do sytości na pustyni oraz nakaz gromadzenia jej tylko na jeden dzień, bo się zepsuje (Wj 16,8.12.16.18.21)
 - chleb Jezusa NIE psuje się, lecz można i powinno się go zachowywać (rola uczniów!)
 - napełnienie 12 koszów – znak jakiejś pełni (Mk 6,43/Mt 14,20; Łk 9,17; 7 w Mk 8,8!)
 - przeplatanie się tradycji o Passze z tradycjami chrześcijańskimi o Eucharystii
- 6,14-15: skutek cudu – wyznanie wiary ludu (*Ten prawdziwie jest prorokiem, który miał przyjść na świat*), ALE: jest to wiara ograniczona; ludzie koncentrują się na znaku, szukają kogoś, kto zaspokoi ich oczekiwania; widzą Jezusa jako proroka na wzór Mojżesza (Pwt 18,15-18) i ziemskiego króla
- **Kroczenie w sztormie po morzu (6,16-21)**
 - samotna przeprawa uczniów w ciemności (6,17), po wzburzonego silnym wiatrem morzu (6,18); lęk
 - przyjście Jezusa po wodzie na kształt teofanii ze ST (Rdz 15,1; 26,24; 46,3; Iz 41,13-14; 43,1.3): *JA JESTEM + Nie bój się + władza Boga nad przerażającym żywiołem morza* (Wj 14-15; Hi 9,8; 38,16; Ps 29,3; 65,8; 77,20; 89,10; 93,3-4; Iz 43,2nn; 51,9-10)
 - Jezus jako PAN → samoobjawienie swej tożsamości (korekta określenia tłumy z 6,14)
 - 6,21: uczniowie przyjmują Jezusa do swojej łodzi (por. 1,12-13)
 - natychmiastowe rozwiązanie problemu przeprawy
- **Mowa eucharystyczna w synagodze w Kafarnaum (6,22-71)**
 - gorączkowe poszukiwanie Jezusa-cudotwórcy przez tłum następnego dnia = dowód, że nie zrozumieli, na czym polegał znak rozmnożenia chleba; przemieszczenie się do Kafarnaum
 - Jezus nie przyszedł po to, aby po prostu zaspokoić fizyczny głód,
 - ALE: dać chleb, który nakarmi ludzi na życie wieczne

- **dwa wyjaśnienia, jak się to stanie:**

(1) mądrościowe (6,35-51a): Jezus jest Chlebem Życia w tym sensie, że jego objawienie stanowi nauczanie samego Boga (6,45)

- trzeba uwierzyć w Syna, żeby mieć życie wieczne

- 6,35 (*Kto do Mnie przychodzi, nie będzie łaknął; a kto we Mnie wierzy, nigdy pragnąć nie będzie*) → echo obietnicy boskiej Mądrości z Syr 24,21 (*Którzy mnie spożywają, dalej łaknąć będą, a którzy mnie piją, nadal będą pragnąć.*)

(2) sakramentalne (6,51b-58): Jezus jako pokarm w innym sensie – trzeba karmić się Jego ciałem i krwią, żeby mieć życie wieczne

- powtórzenie motywów z 6,35-51a, ale teraz językiem przywołującym Eucharystię

- 6,51b (*Chlebem, który Ja dam, jest moje ciało za życie świata*) – jakby Janowy odpowiednik formuły eucharystycznej (*To jest ciało moje za was* – 1Kor 11,24; Łk 22,19)

→ Jezus karmi swych uczniów zarówno przez swoje objawienie, jak i swoje euch. Ciało i Krew

- **prawdziwy chleba z nieba** (*Dał im do jedzenia chleb z nieba; ~Wj 16,4.15; Ps 78,24; Neh 9,15*)

(1) 6,25-27: *Rabbi, kiedy tu przybyłeś?* (tłum nie rozumie, trywializuje Jego obecność)

→ należy „działać/pracować” na pokarm, który trwa na wieki (pokarm jako dar)

(2) 6,28-29: *Cóż mamy czynić, abyśmy wykonywali dzieła Boże?*

→ Jezus: dzieło Boga polega na wierze w Tego, którego On postać (*ufność i poleganie na Bogu zamiast chęci zasłużenia na Boże uznanie; wiara przed działaniem*)

(3) 6,30-33: *Jakiego więc dokonasz znaku? (...) Cóż zdziałasz?*

→ prawdziwym chlebem Bożym jest Ten, który z nieba zstępuje i daje życie światu

(4) 6,34-40: *Panie, dawaj nam zawsze tego chleba!*

→ Jezus: *«Jam jest chleb życia.*

(5) 6,41-51: *«Czyż to nie jest Jezus, syn Józefa, którego ojca i matkę my znamy?...*

→ należy spożywać chleb żywy, który zstąpił z nieba (6,51a)

→ chlebem, który da Jezus jest Jego ciało za życie świata (6,51b)

(6) 6,52-59: *Jak On może nam dać swoje ciało do spożycia?*

→ konieczność spożywania ciała Jezusa i picia Jego krwi, aby mieć życie w sobie/aby mieć życie wieczne/aby trwać w Jezusie, a On w nim/aby żyć przez Jezusa/aby żyć na wieki

→ Ciało Jezusa prawdziwym pokarmem, a Jego krew prawdziwym napojem

- **odpowiedź uczniów:** a) 6,60-61: szemranie niektórych (tak jak szemrali „Żydzi” -6,41-43.52)

b) Szymon Piotr i Dwunastu: pozostanie przy Jezusie, uznanie, że On ma słowa życia wiecznego (6,68)

7. Jezus w święto Namiotów (J 7-8)

- **Sukkot** – 8-dniowe święto pielgrzymkowe; pielgrzymi udawali się na przelomie września/października do Jerozolimy, by podziękować za zbiory oraz modląc się o deszcz; mieszkano wówczas w szałasach („namiotach”), co upamiętniało wędrówkę przez pustynię
- Rytuał święta w czasach Jezusa: codziennie odbywała się procesja z sadzawki Siloam do Świątyni – wlewano ją na ołtarzu jako libację (ofiary płynną); w tym czasie Dziedziniec Kobiet był oświetlony licznymi pochodniami (→ por. motyw światła i wody w J 7-10)
- 7,1-10: Jezus udaje się do Jerozolimy na święto, ale skrycie (odrzuca propozycję swoich braci, by pójść tam jawnie; 7,5 – *nawet Jego bracia nie wierzyli w Niego*)
 - 7,8.10 – *czas mój jeszcze nie nadszedł/nie wypełnił się* (por. 2,4; 7,30; 8,20)
- 7,11-15: oczekiwania „Żydów” (szukają Jezusa) i tłumu (domysły, rozmowy)
 - lęk tłumu przed „Żydami” (~kryptochrześcijanie)
 - podział wśród ludzi; potwierdzenie Janowego motywu, że Jezus sprawia, iż ludzie sami się osądzają (por. J 5,22.24.45)
- 7,16-36: dialog z „Żydami” → narastający konflikt; odnowienie poprzedniej wrogości związanej z naruszeniem prawa Mojżeszowego (kto naprawdę je narusza: Jezus czy „Żydzi” ? Por. 7,23-24)
 - 7,25: podział wśród mieszkańców Jerozolimy (pochodzenie i mesjaństwo Jezusa)
 - 7,31: *wielu spośród tłumu uwierzyło w Niego*
 - 7,33-34: Jezus zapowiada swój powrót do Ojca
 - 7,35: *Czyżby miał zamiar udać się do Żydów rozproszonych wśród Greków i uczyć Greków?*
 - aluzja do rozprzestrzeniania się Ewangelii (wspólnoty Janowej?) wśród pogan (ironia Janowa)
- **7,37-39: woda żywa (motyw zastąpienia)** → *Strumienie wody żywej popłyną z jego wnętrza* (z czyjego wnętrza? w którym miejscu mówi o tym Pismo?)
 - por. 19,34: woda i krew z Bogu Jezusa; Duch dany wówczas, gdy Jezus został uwielbiony
- 7,40-29: c.d. podziału (σχίσμα) i domysłów co do osoby Jezusa; nieskuteczna próba pojmania przez arcykapłanów i faryzeuszów
- 7,50-52: próba obrony przez Nikodema (ALE: bez wyznania wiary w Jezusa)
- **7,53-8,12: wędrujące opowiadanie o kobiecie złapanej na cudzołóstwie**

(Jaki fragment Ewangelii jest ulubiony dla papieża Franciszka i dlaczego właśnie ten?
 zob. List „Misericordia et Misera” z 20.11.2016
<http://www.szkolabiblijna.gda.pl/artykuly/artykuly/list-papieza-franciszka>)

- **8,12-59 – Jezus jako prawdziwe światło** (motyw zastąpienia)
 - kontynuacja sądniczego sporu z „Żydami”
 - 8,18: podwójne świadectwo (Jezus oraz Ojciec, który Go posłał)
 - 8,21-22: zapowiedź odejścia
 - 8,23: kontrast między „z niskości” (ten świat) a „z wysoka” (łono Ojca por. 1,18; 3,3)
- **8,24: powtarzające się JA JESTEM Jezusa** (w sumie 23 razy Jezus mówi te słowa w J)
 - a) formuła względna: *Ja jestem tym, który z tobą mówi* (4,24); ... *chlebem życia* (6,35.48); ... *chlebem, który z nieba zstąpił* (6,41); ... *chlebem żywym* (6,51); ... *światłem świata* (8,12); ... *wydającym świadectwo o sobie* (8,18); ... *bramą owiec* (10,7); ... *bramą* (10,9); ... *dobrym pasterzem* (10,11.14); ... *zmartwychwstaniem i życiem* (11,25); ... *drogą, prawdą i życiem* (14,6); ... *prawdziwym krzewem winnym* (15,1); ... *krzewem winnym* (15,5)
 - b) formuła absolutna: *Ja jestem* (bez żadnego dopełnienia – por. imię, które Bóg objawił Mojżeszowi na Synaju „Jestem, który jestem” - Wj 3,14; każde określenie Boga już jest Jego ograniczeniem; Bóg Starego Testamentu, JHWH = Ten, Który Jest)
 - J 6,20; **8,24.28.58; 13,9; 18,5.6.8**
 - znak tzw. wysokiej chrystologii w Ewangelii Janowej (pogłębiony obraz Jezusa jako Boga, istniejącego od zawsze z Ojcem, posłanego przez Ojca, równego Ojcu w chwale, posiadającego prerogatywy działania tak jak Ojciec – np. udzielanie daru życia, przeprowadzanie przez sąd); takie rozumienie Jezusa od strony teologicznej jest znacznym postępowaniem, pogłębieniem w stosunku do obrazu Jezusa znanego z Ewangelii synoptycznych
- 8,28: druga zapowiedź wywyższenia Jezusa
- 8,30-31: wiara *wielu „Żydów”*, ALE: zaskakujący opór spośród przedstawicieli tej grupy (ci chrześcijanie, którzy mieli problem z wysoką chrystologią, którzy nie potrafili zaakceptować Jezusa jako boskiego „JA JESTEM” ?)
- 8,31-32: *«Jeżeli będziesz trwać w nauce mojej, będziecie prawdziwie moimi uczniami i poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli».*
- 8,33-59 : pozorna wolność opierająca się na przynależności do określonej religii (czy to judaizm, czy chrześcijaństwo, czy jakakolwiek inna...)
 - 8,44: można być bardzo religijnym, a mieć diabła za ojca i chcieć spełniać jego požądania...
 - 8,58: *Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Zanim Abraham stał się, JA JESTEM.*
 - nieudana próba ukamienowania Jezusa za bluźnierstwo (8,59)

8. Światło, które oświeca i Pasterz, który gromadzi (J 9,1-10,21). Jezus w święto Poświęcenia Świątyni (10,22-42)

- **J 9,1-10,21** - nadal Święto Namiotów; Jezus wyszedł ze Świątyni i przechodząc zobaczył człowieka niewidomego od urodzenia [Augustyn: *Ten niewidomy reprezentuje całą ludzkość*]
- a) motyw światłości: kontynuacja 8,12 w 9,5; widzenie niewidomego i jego postępowanie w wierze potwierdzają, że Jezus jest rzeczywiście światłem świata
- b) motyw wody: wody z sadzawki Siloam, wskazują na tego, który jest „Posłany” (9,7), co potwierdza słowa Jezusa o darze wody żywej (7,37-38)
- **9,1-38: niewidomy uzyskuje widzenie (wiarę), zaś u faryzeuszy pogłębia się ślepotą**
 - 9,6-7: gest Jezusa i polecenie obmycia się w sadzawce Siloam „co się tłumaczy: Posłany”
→ istotna NIE fizyczna strona cudu, ALE: kontakt z Posłanym
 - 9,8-12: niewidomy i jego sąsiedzi, którzy powątpiewają o nim
 - 9,13-17: niewidomy i faryzeusze, którzy skupiają się na rzekomym naruszeniu szabatu
 - 9,18-23: faryzeusze i rodzice niewidomego: podczas gdy niewidomy czyni postępowanie w wierze, faryzeusze przesuwają się w drugą stronę: *nie uwierzyli*, że człowiek był w ogóle niewidomy
 - 9,24-34: faryzeusze, którzy „wiedzą”, że Jezus jest grzesznikiem i niewidomy, który *nie wie*, czy Jezus jest grzesznikiem; wie tylko, że teraz widzi
 - 9,35-38: Jezus i niewidomy: «*Czy ty wierzysz w Syna Człowieczego?*»
 - 9,37: «*Jest Nim Ten, którego widzisz i który mówi do ciebie*».
→ Jezus wzywa uzdrowionego do uznania, że Bóg dał mu się poznać w Synu Człowieczym
 - 9,38: wyznanie wiary człowieka, o którym powątpiewali sąsiedzi (9,8-12), od którego odsunęli się rodzice (9,18-23), przesłuchiwanego, obrażanego i wyrzuconego przez „Żydów”: «*Wierzę, Panie!*» i *oddał Mu pokłon*.
 - droga do wiary: przekonanie, że Jezus jest jakimś człowiekiem (9,11) → prorokiem (9,17)
→ niepewna wiara, że chyba musi pochodzić od Boga (9,33) → pełna wiara w Jezusa jako Posłanego od Ojca, w którym *zobaczył* Boga i w którego głosie *usłyszał* Boga
 - uzyskanie wzroku oznaczało fizyczne „oświecenie”, ale do prawdziwego „oświecenia” dochodzi później, w wyniku przejścia pewnej drogi, która obejmowała m.in. osąd ze strony „Żydów” i wyrzucenie z synagogi
[„oświecenie” = widzenie, kim Jezus jest naprawdę; we wczesnochrześcijańskiej terminologii oznaczało nawrócenie chrzcielne, por. Hbr 6,4; 10,32; Justyn, *Apologia I 61,13*]
- **9,39-41: sąd Jezusa – widzący a ślepi** - rozdzielenie tych, którzy są gotowi uwierzyć, od tych, którzy nie są gotowi uwierzyć → samowystarczalność prowadzi do zaślepienia

- **10,1-6: alegoria o wchodzeniu do owczarni** → kontynuacja mowy Jezusa do faryzeuszcy (9,39-41), odnosząc do nich popularny obraz biblijny
- **10,7-13: kontrast między Dobrym Pasterzem a innymi**
 - a) Jezus jako brama owiec (10,7) - na czym polega bycie bramą? Jezus jest Pośrednikiem który zapewni owcom to, czego potrzebują (*zbawienie, pastwisko oraz życie w obfitości*)
 - b) Jezus jako Dobry Pasterz (10,11) - nawiązanie do obrazu z 10,2 oraz zapowiedzi ze ST - ALE: wyjątkowość Jezusa = dar ze swego życia → brak paralel w tekstach ST itp.
- **10,14-18: objawienie Jezusa jako mesjańskiego Dobrego Pasterza**
 - wzajemna relacja Pasterza i owiec zakorzeniona jest w *relacji jedności Jezus-Ojciec*
 - 10,16: *inne owce, które nie są z tej owczarni* – rozszerzenie biblijnego obrazu jedna owczarnia – jeden pasterz
- relacja jedności Ojca z Synem → dobrowolny dar Syna ze swego z życia → objawienie miłości Ojca → moc pociągnięcia innych (spoza Izraela) → spełnienie przykazania Ojca
- **10,19-21: dalszy podział (σχίσμα) wśród „Żydów”** (por. 7,12.25-27.31.40-41; 9,16)
- **Zmaganie się z pytaniem o tożsamość wspólnoty po zburzeniu Świątyni:**
 - a) judaizm – 2 Księga Barucha 77,11a.13-16: *Bo zginęli pasterze Izraela. I lampy, który dawały światło zgasły, i źródła powstrzymały swe strumienie.(...) I odpowiedziałem im: Pasterze i lampy, i źródła pochodzą z Prawa: I chociaż my przemijamy, to Prawo trwa. Jeśli więc będziecie przestrzegać Prawa (...) lampa nie zgaśnie i nie zabraknie pasterza, i źródło nie wyschnie.*
 - b) Janowa wspólnota również zwraca uwagę na żydowskie dziedzictwo, ALE: ogłasza dostęp do żywej wody *dla każdego kto pragnie* (7,37), do światła *świata* (8,12; 9,5) i Dobrego Pasterza, który daje swoje życie za owce, *aby zgromadzić w jednej owczarni tych, którzy jeszcze nie przynależą do tej owczarni* (10,15-16)
= udoskonalenie przez Boga w Jezusie wcześniejszego daru danego poprzez Mojżesza
- Bóg dał się poznać przez JChr; straciły na znaczeniu dawne granice narodowe, a także centralna rola daru Prawa. Woda, światło i pasterz są dostępne dla każdego, kto wierzy w Jezusa jako Posłanego przez Ojca, niezależnie od rasy czy narodu.
- **10,22-42: Jezus w trakcie święta Poświęcenia Świątyni**
 - czas akcji: Chanuka, (8 dni od 25. dnia miesiąca Kislew)– pamiątka poświęcenia ołtarza i odnowy Świątyni w Jerozolimie w czasie powstania machabejskiego (164 r. przed Chr.)
 - 10,30: *Ja i Ojciec jedno jesteśmy* (→ próba ukamienowania za bluźnierstwo; 10,31)
 - 10,38: *Ojciec jest we Mnie, a Ja w Ojcu* (→ ponowna próba pojmania; 10,39)
 - motyw zastąpienia: Jezus poświęcony przez Ojca i posłany na świat (10,36)

9. Wskreszenie Łazarza i jego skutki (J 11-12)

- **11,1-44: Jezus daje życie Łazarzowi**

- siódmy i ostatni, największy ze znaków Jezusa (por. 11,37)
- paradoks: dar życia prowadzi do decyzji Sanhedrynu, że Jezus musi umrzeć (11,45nn)
- powrót do Ojca w chwale
- tutaj: dialog wyjaśniający znak poprzedza sam znak (odwrotnie niż w J 6; 9)
- dialog z Martą: Marta już wierzy, że Jezus jest Mesjaszem, Synem Bożym (por. wyznanie Piotra w Mt 16,16!) i że jej brat zmartwychwstanie na końcu czasów
- ALE: Jezus prowadzi ją do *jeszcze głębszej* wiary: On jest nie tylko zmartwychwstaniem, ale i życiem, tak że ktokolwiek wierzy w niego, nigdy nie umrze
- cudowny powrót Łazarza do życia spełnia pragnienie Marty, ale wciąż jest tylko znakiem (Łazarz będzie musiał umrzeć jeszcze raz! Por. Łk 7,11-17; Mk 5,35-43; a także: 1Krl 17,17-24; 2Krl 4,32-37) – dlatego wychodzi z grobu owinięty przepaskami pogrzebowymi
- wskreszenia dokonane przez Jezusa (czy Eliasza i Elizeusza) oznaczają jedynie przywrócenie dotychczasowej formy doczesnego życia; zmartwychwstanie Jezusa będzie należało do zupełnie innego, wyższego porządku: eschatologicznie będzie antycypować wskreszenie zmarłych przez Boga na końcu czasów – życie wieczne (Jezus wyjdzie z grobu pozostawiając przepaski za sobą w grobie! por. 20,6-7)

- **11,45-53: sesja Sanhedrynu**

- powód: zasięg zainteresowania Jezusem wśród „Żydów” i wiara w Niego + lęk, że Rzymianie mogą interweniować ze szkodą dla narodu i Świątyni („miejsce święte”)
- Kajfasz, arcykapłan: prorocтво, choć sam nie jest go świadomy (*ironia Janowa!*)
- uważa, że Jezus powinien umrzeć zamiast narodu, ALE: Jan dostrzega głębszy sens – Jezus umrze w imieniu narodu, a nawet żeby „zgrupować rozproszone dzieci Boga i uczynić z nich jedno”
- 11,53: decyzja Sanhedrynu, aby zabić Jezusa
- 11,54-57: wycofanie się Jezusa z publicznej działalności wśród „Żydów” + oczekiwanie w napięciu „Żydów” w Jerozolimie na rozwój wydarzeń

- **12,1-11: Maria z Betanii, siostra Łazarza, namaszcza Jezusowi stopy**

- paralele synoptyczne: Mk 14,3-9; Mt 26,6-13 – namaszczenie głowy Jezusa przez bezimienną kobietę w Betanii w domu Szymona Trędowatego, dwa dni przed Paschą (por. Łk 7,36-50 – namaszczenie nóg Jezusa przez grzesznicę w Galilei, podczas uczyty u faryzeusza, Szymona)

[*Uwaga! W żadnej z Ewangelii nie ma tu mowy o Marii Magdalenie, którą nagminnie przedstawiano w tej scenie w malarstwie*]

- wspólne (Mk/Mt i J): motyw przygotowania Jezusa na pogrzeb

- **J 12,12-19: triumfalny wjazd do Jerozolimy**

- paralele synoptyczne: Mk 11,1-10; Mt 21,1-9; Łk 19,28-40
- tylko Jan wzmiankuje gałązki oliwne
- J 12,15: uzasadnienie wyboru osiołka przez Jezusa - *Nie bój się, Córo Syjońska! Oto Król twój przychodzi, siedząc na ośłęciu.* = cytata z Za 9,9-10 wskazujący na obiecanego króla, który miał przynieść pokój i zbawienie (*Raduj się wielce, Córo Syjonu, wołaj radośnie, Córo Jeruzalem! Oto Król twój idzie do ciebie, sprawiedliwy i zwycięski. Pokorny - jedzie na osiołku, na oślątku, źrebięciu oślicy. On zniszczy rydwany w Efraimie i konie w Jeruzalem, łuk wojenny strzaska w kawałki, pokój ludom obwieści. Jego władztwo sięgać będzie od morza do morza, od brzegów Rzeki aż po krańce ziemi.*)

- **12,20-50: zakończenie działalności publicznej oraz nadejście pogan**

- 12,20: przybycie Greków, chcących oddać pokłon/adorować → prośba do Filipa „Chcemy ujrzeć Jezusa” (12,21) → Filip do Andrzeja → Andrzej i Filip do Jezusa (12,22)
- 12,23: *Nadeszła godzina, aby został uwielbiony Syn Człowieczy.*
→ nauka o obumarciu ziarna, by mogło wydać owoc, o stracie życia, by zyskać życie wieczne oraz o służbie (12,24-26)
→ atmosfera przypominająca modlitwę Jezusa w Getsemani w noc przed śmiercią z Mk 14,34-36 i par.] – dusza Jezusa jest pełna niepokoju/boleści/smutku (12,27)
- w Mk: prośba do Ojca o wybawienie od tej godziny + modlitwa o spełnienie woli Bożej
- w J: odmowa prośby do Ojca o wybawienie od tej godziny + modlitwa, by imię Ojca było uwielbione [człowieczeństwo i boskość Jezusa]
(por. prośby z „Ojcie nasz”: *święć się imię Twoje... bądź wola Twoja* → styl modlitwy Jezusa)
- 12,28-29: głos z nieba („Już wstawiłem i jeszcze wstawię”) pomyłony z głosem anioła
(por. ukazanie się anioła jako odpowiedź na modlitwę Jezusa z Łk 22,43, a także zapewnienie Jezusa z Mt 26,53, że Ojciec wystawiłby mu więcej niż 12 legionów aniołów → różne warianty zachowanej tradycji o Jezusie)
- 12,37-41: brak wiary w Jezusa *pomimo* takich znaków → wypełnienie Iz 6,9-10
- 12,42-43: kryptochrześcijanie wśród przywódców „Żydów” (nie przyznawali się do wiary z Jezusa z lęku → chwała/honor ludzka/i cenniejsza niż chwała/honor Boża/y)
- 12,44-50: ostatnie wezwanie Jezusa do wiary (relektura J 1-12; por. J 3,16-21)
→ światło przyszło na świat stając się okazją do samo-sądu pomiędzy tymi, którzy uwierzyli w Niego jako Posłanego przez Ojca i są uratowani od ciemności, a tymi, którzy Go odrzucają i tym samym sami się potępiają

10. Ostatnia Wieczerza. Mowa pożegnalna Jezusa – cz. 1 (J 13-14)

- Druga część Ewangelii Janowej: Księga Chwały (J 13-20)
 - temat sformułowany w 13,1: świadomość Jezusa, że nadeszła dla Niego godzina przejścia z tego świata do Ojca, okazując do końca swoją miłość dla swoich na świecie
 - J 13-17: „swoi” - jedyni odbiorcy mowy Jezusa, który objawia teraz swoje plany wobec nich
 - J 18-20: opowiadanie o męce i śmierci prowadzących do zmartwychwstania jako o uwielbieniu Jezusa i Jego powrocie do Ojca, który staje się także „ich Ojcem” (20,17)
 - ilustracja do motywu z prologu (J 1,12-13: *Wszystkim tym jednak, którzy Je przyjęli, dało moc, aby się stali dziećmi Bożymi, tym, którzy wierzą w imię Jego, którzy ani z krwi, ani z żądzy ciała, ani z woli męża, ale z Boga się narodzili.*)
 - nowi „swoi”= ci, którzy uwierzyli w Jego imię (NIE ci, którzy byli jego ludem z pochodzenia)
- **13,1-38: Obmycie nóg i kawałek chleba**
 - paralele synoptyczne: wzmianki Jezusa przy stole o Judaszu (dla Łk i J Judasz jest narzędziem diabła/szatana) + zapowiedź trzykrotnego zaparcia się Piotra
 - ALE: (1) zamiast słów o chlebie i winie: gest obmycia nóg uczniom – akt pełnego miłości uniżenia, który służy jako przykład dla uczniów
 - (2) unikalna dla Jana: postać „ucznia, którego Jezus kochał”
 - jako pośrednik dla Szymona Piotra (siedział dalej od Jezusa!), uczeń ten spoczywa na piersi/łonie (por. 1,18) Jezusa i pyta o tożsamość tego, kto wyda Jezusa
 - 13,31-38: krótkie wprowadzenie do mowy pożegnalnej – odejście do Ojca + dar nowego przykazania [nowość wobec ST: NIE samo przykazanie dot. miłości, ALE:
 - (a) miłość na wzór miłości, którą Jezus okazał swoim uczniom umierając i zmartwychwstając za nich (por. Rz 5,8)
 - (b) miłość, którą należy okazywać innym uczniom]
 - po wyjściu Judasza w noc (13,30 - symbol ciemności szatańskich)
- **J 14-17: Mowa pożegnalna**
 - adresaci: „swoi” → uczniowie (por. 13,5.22.35; 15,8; 16,17.29)
 - okoliczność ogłoszenia: odejście do Ojca
 - unikalna kompozycja (por. kazanie na górze w Mt), która zbiera w jednym ostatecznym przesłaniu różnorodny materiał, u synoptyków rozproszony nie tylko w ramach opowiadania o Ostatniej Wieczerzy, ale z całej działalności publicznej Jezusa
 - Janowy Jezus: rozpięty między niebem a ziemią, już w drodze do chwały; mówi jednocześnie jakby był na świecie i jakby już na nim nie był (16,5; 17,11)
 - trwała wartość przesłania Jezusa dla ludzi wszystkich czasów, którzy uwierzą (por. 17,20)

- forma: przypominająca testament, mowę pożegnalną (por. Jakub do 12 synów – Rdz 49; Mojżesz do Izraela – Pwt 33; Jozue do Izraela – Joz 23-24; Dawid – 2Sm 23,1-7; 1Krn 28-29; NT: Dz 20,17-38 i 2Tm 3,1-4,8 [Paweł]; 2P [Piotr])
- **(A) 14,1-31: odejście do Ojca**
 - Jezus pociesza swoich uczniów obietnicą zabrania ich ze sobą, aby mogli być z Nim
 - pytania uczniów, odzwierciedlające ich rozumienie słów Jezusa:
 - (1) Tomasz: *Panie, nie wiemy, dokąd idziesz. Jak więc możemy znać drogę?* (14,5)
→ 14,8: *Ja jestem drogą i prawdą, i życiem*
 - (2) Filip: *Panie, pokaż nam Ojca, a to nam wystarczy.* (14,8)
→ 14,9-10: *Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca... Ja jestem w Ojcu, a Ojciec we Mnie*
 - (3) Juda[sz], ale nie Iskariota: *Panie, cóż się stało, że nam się masz objawić, a nie światu?* (14,22)
- wzajemne zamieszkiwanie w sobie Ojca i Syna → zamieszkiwanie Ducha (14,15-17), Jezusa (14,18-22) i Ojca (14,23-24) w tym, kto kocha Jezusa i zachowuje Jego naukę (14,23)
- **nauka o Paraklecie** (4x: 14,16-17; 14,26; 15,26; 16,7-15; + 1x por. 1J 2,1)
 - oryginalne Janowe określenie „Ducha” (gr. πνεῦμα- *neut*)
 - παράκλητος - *masc* – “Przyzywany”, “Przywoływany”, jak Adwokat (łac. *ad-vocare*; *advocatus* – rzymskie określenie prawnika); grecki termin w języku prawniczym oznaczał „adwokata”, tj. obrońcę, choć u Jana ma również cechy „prokuratora”
 - osobiste określenie Ducha, który jest przywoływany po odejściu Jezusa jako „adwokat” broniący chrześcijan i jako „pocieszyciel” pocieszający ich.
 - tak, jak Jezus otrzymał wszystko od Ojca oraz jest drogą do Ojca w niebie, tak Paraklet, który otrzymuje wszystko od Jezusa jest drogą do poznania Jezusa (Janowy Jezus jest prawdą – 14,6; Paraklet jest „Duchem Prawdy”- 14,17; 16,13; por. 1J 5,6)
 - a) Jezus: wcielone boskie Słowo, którego pobyt na ziemi z uczniami jest tymczasowy
 - b) Paraklet: nie staje się wcielonym, ale mieszka w tych, którzy kochają Jezusa i zachowują Jego przykazania → jest z nimi na zawsze (14,15-16)
 - Relacje Parakleta ze światem i z uczniami:
 - (1) ze światem: świat Go nie widzi, ani nie zna, więc też nie może Go przyjąć (14,17)
 - (2) z uczniami: służy jako Nauczyciel, wyjaśniający naukę Jezusa (14,26)
- 14,27-31b: dar pokoju oraz ostrzeżenie przed nadchodzącym Władcą tego świata
- 14,31c: *Wstańcie, idźmy stąd!* → wydają się sygnalizować koniec mowy pożegnalnej i znakomicie komponują się z 18,1: *To powiedziałwszy Jezus wyszedł z uczniami swymi za potok Cedron.*

11. Ostatnia Wieczerza. Mowa pożegnalna Jezusa – cz. 2 (J 15-17)

- J 15-17 – najprawdopodobniej dodatek redaktora do dzieła ewangelisty (por. 14,31c)
- **(B) 15,1-16,33: Trwać, kochać i być znieprawionym**
- **15,1-17: krzew winny i latorośle**
 - kolejny przykład języka alegorycznego (po alegorii Dobrego Pasterza z J 10)
 - ST: częste przedstawienie Izraela jako wybranej przez Boga winorośli lub winnicy, która pomimo troskliwego dbania o nią, wydaje gorzkie owoce (np. Iz 5)
 - motyw zastąpienia: Jezus jako krzew winny Nowego Izraela
 - uczniowie: gałęzie zjednoczone z Nim, wydadzą owoc ciesząc Boga - Tego, który uprawia
 - sam krzew winny będzie trwał, ale niektóre latorośle odpadną i będą musiały być usunięte i spalone
 - por. Pawłowy obraz ciała Chrystusa (1Kor 12,12-31), ALE: symbolika Pawłowa przywołana jest aby ukazać relacje chrześcijan wzajemnie do siebie; obraz Janowy koncentruje się jedynie na ich trwaniu w Jezusie
 - ponownie: przykazanie miłości (15,7-17; zwł. 12; por. 13,34-35)
- **15,18-16,4a: nienawiść świata oraz świadectwo Parakleta** (por. Mk 13,9-13 / Mt 10,17-22)
 - por. 3,16: *Bóg ukochał świat* → tutaj: „świat” = ci, którzy odrzucili Syna, którego Ojciec posłał, aby zbawił świat
 - 15,22: grzech wynika z odrzucenia Jezusa, który *przyszedł i mówił do nich*
 - 15,26-27: Paraklet przyjdzie i będzie nadal świadczył w imieniu Jezusa, ale także ci, którzy byli z Jezusem, muszą dawać świadectwo
 - 16,2: zapowiedź wyłączenia z synagogi, a nawet prześladowań po śmierci
- **16,4b-33: tematy przypominające J 14** (alternatywna wersja mowy pożegnalnej?)
 - 16,4b-7: powtórzenie początku mowy (14,1-5) – ogłoszenie swego odejścia, dyskusja dokąd idzie, rozpoznanie niepokoju wśród uczniów
 - ponownie 2 fragmenty o Paraklecie:
 - (i) 16,7-11 (~ 14,16-17) – temat: konflikt ze światem
 - 16,8: Paraklet „przekonujący” o grzechu, sprawiedliwości i sędzie
 - a) „ujawni” b) „wykaże błąd” c) „uzna za winnego”
 - Brown: Paraklet działający jako prokurator wnoszący sprawę do sądu przeciwko światu, aby potwierdzić słuszność sprawy Jezusa (tj. Jego niewinność oraz że niesłusznie został oskarżony/potępiiony przez świat)
 - por. niebiański Świadek Hioba (Hi 16,19), który po jego śmierci wystąpi na ziemi, aby potwierdzić jego niewinność (Hi 19,25-27)

(ii) 16,12-15 (~14,25-26) – temat: nauczanie przez Parakleta tego, czego uczył Jezus

- kto posyła Parakleta? (a) 14,16.26 → Ojciec; (b) 16,7 → Jezus (=Ojciec i Syn są jedno 10,30)

- 16,16-22: bez wyraźnej paraleli w J 14;

- odejście Jezusa i Jego powrót porównane do bólów porodowych i porodu (por. podobna symbolika dot. narodzenia Mesjasza w Ap 12,2.5)

- 16,23-24: zachęta do proszenia Ojca oraz gwarancja otrzymania (~14,13-15)

- 16,25-33: powtórzenia niektórych motywów (16,27 ~14,21.23; 16,28 ~14,12; 16,33 ~ 14,27) + nowość: mówienie otwarcie (16,29n) oraz zapowiedź rozproszenia uczniów (16,32)

- 16,33: *Jam zwyciężył świat* [por. zakończenie (A) *Już nie będę z wami wiele mówił, nadchodzi bowiem władca tego świata. Nie ma on jednak nic swego we Mnie.* - 14,30]

• **(C) 17,1-26: modlitwa arcykapłańska Jezusa**

- **17,1-8**: modlitwa o uwielbienie Syna, tj. o chwałę, którą miał przed stworzeniem świata

- cel uwielbienia Syna: aby Syn uwielbił właściwie Ojca (17,8)

- **17,9-19**: modlitwa za tych, których dał Mu Ojciec, aby byli zachowani w imieniu Ojca, które otrzymał Jezus (imię Boga ma moc; por. Flp 2,9-11)

- odmowa modlitwy za „świat” (uczniowie nie należą do „świata”)

- inaczej niż gnostycki zbawiciel, Jezus nie prosi, aby Jego uczniowie byli zabrani ze świata, ale by byli zachowani od Złego (17,15)

- 17,17: *Uświęć ich w prawdzie. Słowo Twoje jest prawdą.*

- 17,19: *A za nich Ja poświęcam w ofierze samego siebie, aby i oni byli uświęceni w prawdzie.*

(por. 10,36: *jakżeż wy o Tym, którego Ojciec poświęcił i posłał na świat, mówicie: "Błuznisz", dlatego że powiedziałem: "Jestem Synem Bożym?"*; 3x ἁγιαζω w J)

→ Jezus, poświęcony przez Ojca i posłany na świat, sam poświęca się w ofierze za ludzi, aby oni byli uświęceni i by ich mógł posłać – 17,18

- **17,20-26**: modlitwa za tych, którzy uwierzą w Niego dzięki słowu uczniów

- 17,21: *aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojczy, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał.* (por. 10,16 – ponownie wrażenie, jakby już w czasach Janowych chrześcijanie nie stanowili jedności)

- jedność uczniów → przekonujące świadectwo dla świata (!)

- stwierdzenia o uczniach kierowane do Ojca:

17,22: *chwałę, którą Mi dałeś, przekazałem im*

17,23: *Ty ich umiłowałeś tak, jak Mnie umiłowałeś.*

17,26: *Objawiłem im Twoje imię i nadal będę objawiał, aby miłość, którą Ty Mnie umiłowałeś, w nich była i Ja w nich*

→ Jezus w pełni gotowy, aby został wywyższony na krzyżu i powrócił do Ojca

12. Godzina chwały Jezusa (J 18-19)

- Narracja o męce – prawdopodobnie najstarsza część opowiadania o Jezusie
 - a) wspólny dla Mt/Mk/Łk/J schemat 4 wydarzeń: (1) aresztowanie, (2) przesłuchanie przez żydowskiego arcykapłana, (3) proces przed Piłatem, (4) ukrzyżowanie/pogrzeb
 - b) opowiadanie u Jana: próba zachowania tradycji historycznej (obecnej u synoptyków), ALE: gruntownie przepracowanej ze względów teologicznych i dramatycznych
- **18,1-12: aresztowanie w ogrodzie za potokiem Cedron**
 - określenie synoptyczne miejsca, gdzie Jezus poszedł z uczniami po Ost.Wieczery: ogród zwany Getsemani (Mk 14,32/Mt) i/lub Góra Oliwna (Mk 14,26/Mt/Łk)
(wejście na Górę Oliwną oraz Janowy *potok zimowy* [χείμαρρος] obecne w opowiadaniu o ucieczce Dawida przed Absalomem – 2Sm 15,23.30)
 - modlitwa do Ojca wobec lęku przed godziną męki (por. Mk 14,35) u Jana przemieszczona jest wcześniej (J 12,27-28) → cała scena Janowa koncentruje się na aresztowaniu
 - typowo Janowe cechy sceny aresztowania: Jezus, wiedząc, że Judasz nadchodzi (z kohortą = ok. 600 żołnierzy ?!), wychodzi, aby go spotkać (18,3-4)
 - dwukrotne pytanie Jezusa: *Kogo szukacie?*
→ kohorta, strażnicy od arcykapłanów i faryzeuszów oraz Judasz: upadają, słysząc, jak Jezus przedstawia się „JA JESTEM” (18,5-6)
 - w męce u Jana to Jezus jest postacią, która od początku do końca kontroluje przebieg wydarzeń (por. zapowiedź z 10,18: *Nikt Mi go nie zabiera, lecz Ja od siebie je oddaję. Mam moc je oddać i mam moc je znów odzyskać.*)
- **18,13-27: przesłuchanie przez Annasza i zaparcie się Piotra**
 - u Jana: brak sesji Sanhedrynu podejmującego decyzję o śmierci Jezusa (już wcześniej w 11,45-53); choć wspomina się Kajfasza, to Annasz przewodniczy przesłuchaniu
 - jedynie u Jana: zaparcie się Piotra poprzedzone wzmianką „innego ucznia, znanego arcykapłanowi” (R.E. Brown: „prawdopodobnie Umiłowany Uczeń”)
 - zaparcie się Piotra na dziedzińcu odbywa się równoległe do przesłuchania wewnątrz (gdy Jezus mówi arcykapłanowi, by zapytał się tych, którzy słyszeli, czego nauczał Jezus – 18,21, Piotr w tym samym czasie zapiera się, że nie jest Jego uczniem)
- **18,28-19,16: proces przed Piłatem**
 - ukształtowanie dramatyczne tekstu: dwa miejsca akcji – (A) Jezus w pretorium; (B) „Żydzi” na zewnątrz pretorium – pomiędzy którymi chodzi Piłat, próbując pojednać nieugięte strony (7 scen, z centralną sceną ukoronowania Jezusa w 19,1-3)

- tylko J wyjaśnia, dlaczego Jezusa przyprowadzono do Piłata (18,31: Żydom nie wolno było nikogo skazać na śmierć) oraz dlaczego Piłat wydał wyrok skazujący, choć był przekonany, że Jezus na to nie zasługuje (19,12: lęk przed utratą życzliwości cesarza, gdyby Żydzi donieśli, że nie ukarał króla-uzurpatora)
- Jezus: wyjaśnia prawdziwy charakter Jego królestwa (NIE polityczne – 18,36-37)
- „Żydzi”: przyznają, że problem nie dotyczy zarzutu, że Jezus jest królem Żydów, ALE: że twierdzi, iż jest Synem Bożym (19,7)
- 18,37: *Każdy, kto jest z prawdy, słucha mojego głosu.*
- wyzwanie rzucone Piłatowi, czy przynależy do prawdy
- scena okazuje się być sądem na Piłatem przed Jezusem, nad którym Piłat nie ma żadnej rzeczywistej władzy (19,11)
- scena biczowania przesunięta jest do środkowej części procesu (Mk/Mt – na końcu), aby Piłat mógł zaprezentować umęczonemu i wyśmianemu Jezusowi „Żydom” w scenie *Ecce homo*
- nadzieja, że zrezygnują z żądania kary śmierci
- chociaż Piłat ulega ich naciskom, arcykapłani zmuszeni są zapłacić za to zrzeczeniem się swoich mesjańskich oczekiwań (19,15: *Poza Cezarem nie mamy króla.*)
- potwierdzenie Janowej tezy, że ci, którzy unikają opowiedzenia się za Jezusem, aby uniknąć sądu (konsekwencji), nie należą do prawdy (por. 9,18-23; 12,32-43)¹
- **19,17-42: ukrzyżowanie, śmierć i pogrzeb**
 - 19,19-22: tytuł winy (*Jezus Nazarejczyk, Król Żydowski*) – choć obecny u synoptyków, u Jana staje się okazją do rozbudowania sceny, w której Piłat potwierdza uroczystie prawdę o Jezusie (*kto usiadł na trybunale?*)
 - 19,23-14: podział szat – precyzyjne wypełnienie zapowiedzi ST → potwierdzenie, że Jezus cały czas zachowuje kontrolę nad tym, co się z Nim dzieje w męce
 - 19,25-27: kobiety obok krzyża (u synoptyków: z daleka), włącznie z matką Jezusa oraz UU (obie postacie nigdy nie nazwane z imienia u Jana!)
 - dar relacji matka-syn → utworzenie wspólnoty uczniów, którzy są dla Niego matką i bratem → wspólnota, która zachowała tę Ewangelię
 - 19,30: ostatnie słowo z krzyża – *Wypełniło się* + dar Ducha
 - 19,31-37: przebicie boku – wypełnienie 7,37-39 (z wnętrza Jezusa wypłynęła żywa woda, symbolizująca Ducha) oraz 1,29 (Jezus jako Baranek Boży)
 - 19,38-42: pogrzeb – obok Józefa z Arymatei (Mt 27,57; Mk 15,43; Łk 23,51) także Janowy Nikodem, który do tej pory nie wyznał publicznie wiary w Jezusa;
 - teraz: publicznie wyprawia zaszczytny pogrzeb Jezusowi, wypełniając obietnicę Jezusa, że pociągnie wszystkich do siebie po swoim wywyższeniu (12,32)

13. Opowiadania o objawieniach Zmartwychwstałego (J 20)

- J 20 – wszystkie 4 ukazania się zmartwychwstałego Pana: w Jerozolimie (podobnie jak Łk i Mk 16,9-20, a inaczej niż Mt i Mk 16,1-8), bez wzmianki o chrystofanii w Galilei
- 4 różne typy odpowiedzi wiary wobec zmartwychwstania Jezusa
 - dwie sceny przy pustym grobie i dwie w pomieszczeniu, gdzie są zgromadzeni uczniowie
 - scena 2. i 4. koncentrują się na indywidualnych reakcjach (Marii Magdaleny i Tomasza)
- **20,1-18: chrystofanie przy grobie**
 - 20,1-2: wprowadzenie – przybycie Marii Magdaleny do grobu (por. „my” w 20,2), odkrycie, że jest pusty oraz poinformowanie o tym Szymona Piotra i Ucznia, którego Jezus kochał
- (1) 20,3-10: Szymon Piotr i UU biegnący do grobu
 - obaj wchodzą do grobu i widzą płótna grzebalne oraz chustę, ALE: tylko UU „uwierzył”
 - Jan nie podważa tradycji, że Piotr był pierwszym z Dwunastu, który ujrzał Zmartwychwstałego, ale, konsekwentnie pragnąc ukazać UU jako wzór ucznia, przedstawia go jako dochodzącego do wiary *zanim* Zmartwychwstały się ukaże czy *zanim* zostaną przywołane prorockie Pisma → UU = pierwszy w pełni wierzący
- (2) 20,11-18: Maria Magdalena powraca do grobu, gdzie znajduje dwóch aniołów
 - ani przemówienie aniołów, ani nagłe ukazanie się Jezusa (którego myli z ogrodnikiem) nie doprowadzają jej do wiary
 - dopiero, gdy Jezus woła ją po imieniu (por. 10,3-4), Maria Magdalena Go rozpoznaje
 - misja MM: ogłoszenie tego wszystkiego uczniom Jezusa (tu: „moi bracia” - po zmartwychwstaniu Jezusa i Jego wstąpieniu do Ojca, Jego i ich) → *apostola apostolorum*
 - por. 1,12: Jezus dał moc tym, którzy wierzą w Niego, *aby się stali dziećmi Bożymi*
 - (1) i (2) : wzajemne odniesienie wiary w zmartwychwstanie do zażyłości z Jezusem
- **20,19-29: chrystofanie w pomieszczeniu**
- (3) 20,19-25: wieczór niedzieli zmartwychwstania; miejsce zamknięte z lęku przed „Żydami”
 - członkowie grona Dwunastu (20,24); por. kulminacyjne sceny spotkania Jezusa z Jedenastoma i posłanie ich na misję (Mt 28,16-20; Łk 24,33-49; Mk 16,14-20)
 - 20,19.21: dar pokoju (por. obietnica 14,27; 16,33) + posłanie uczniów (kontynuacja misji Jezusa)
 - 20,22: tchnienie (symboliczna czynność przywołująca stwórcze tchnienie Boga dające życie z Rdz 2,7) + dar Ducha Świętego (por. konieczność narodzin z wody i z Ducha – J 3,5-8), dający władzę nad grzechem
- 20,24-25: przejście z (1) do (2) - inne Ewangelie: zawsze element niedowierzania przy chrystofaniach; tu: przesunięte do ostatniej, czwartej sceny z Tomaszem

- (4) 20,26-29: to samo miejsce tydzień później, ALE: Tomasz tym razem obecny
 - 20,27: dowód okazany Tomaszowi przez Jezusa (aby zobaczyć Jego ręce swoim palcem oraz włożył swoją rękę do Jego boku) → namacalnie cielesny obraz zmartwychwstałego Jezusa
 - 20,28: *nie* ma mowy o tym, że Tomasz dotknął Jezusa (byłby to raczej znak niewiary)
→ ALE: gotowość do wiary *bez* dotykania Jezusa = prawdziwa wiara
→ ten, kto ucieleśniał niedowierzenie, teraz wypowiada najwyższe chrystologiczne wyznanie w Ewangeliach „Pan mój i Bóg mój” (inkluzja z 1,1 “Bogiem było Słowo”)
 - 20,29: błogosławieństwo dla przyszłych pokoleń, które będą wierzyć , *mimo że* nie widzieli
- **20,30-31: zakończenie Ewangelii – cel napisania jej**
 - Łukasz wyjaśnia celu napisania dzieła na początku (Łk 1,1-4), Jan: na końcu
 - świadoma selekcja i wybór materiału zawartego w tekście Ewangelii
 - cel: doprowadzenie ludzi do wiary w Jezusa jako Mesjasza i Syna Bożego, aby dzięki tej wierze mieli życie wieczne w imię Jego
(przestroga przed dosłownym odczytywaniem Jana, *jakby* głównym jego celem było przedstawienie relacji naocznego świadka*)

14. Epilog: Kościół po zmartwychwstaniu Jezusa (J 21)

- choć Ewangelia kończy się na J 20,30-31, następuje potem jeszcze jeden rozdział o ukazaniu się Zmartwychwstałego (tym razem w Galilei) z kolejnym zakończeniem
- większość badaczy dzisiaj: J 21 został napisany przez redaktora, który dołączył go do wcześniej już ukończonej Ewangelii (J 1-20)
- pomimo odrębnej ręki pisarza, J 21 wykazuje wyraźną spójność narracyjną z J 1-20 (postacie, znane czytelnikowi miejsce akcji, niewielki odstęp czasowy, podjęcie wątku fabularnego)
- zmiana na poziomie teologii:
 - (1) J 1-20 – kim jest Jezus? (*chrystologia*)
 - (2) J 21 – na czym polega i jak funkcjonuje wspólnota uczniów po zmartwychwstaniu? (*eklezjologia*) Jak rozpoznać obecność Zmartwychwstałego w Kościele?
- **21,1-14: połów ryb po zmartwychwstaniu**
 - uczniowie *nie* rozpoznają Jezusa (pomimo, że dwukrotnie Go widzieli zmartwychwstałego w J 20!); 21,7 - jedynie uczeń, którego Jezus kochał, rozpoznaje Jego obecność w nowy sposób
 - obraz działalności misyjnej Kościoła po zmartwychwstaniu Jezusa (Szymon wyciągający na brzeg sieć pełną 153 ryb = apostołska skuteczność; sieć się nie rozrywa = jedna wspólnota)
 - 21,9: śniadanie na brzegu (dołączenie złowionych ryb do jednej pieczącej się ryby = współdziałanie uczniów w działalności misyjnej, której siłą napędową jest sam Jezus)
 - 21,12-13: posiłek z chleba i ryb – Janowa forma tradycji, że zmartwychwstały Pan ukazywał się podczas posiłków; wyraźnie eucharystyczny podtekst
- **21,15-23: rozmowa Jezusa z Piotrem**
 - rozwój obrazu Piotra we wspólnocie: znany najpierw jako apostoł-misjonarz („rybak”), teraz staje się wzorem troski pasterskiej o całą wspólnotę („pasterz”; por. 1P 5,1-14; Dz 20,28)
 - odbicie rozwoju wspólnoty Janowej: uznanie struktury tzw. wielkiego Kościoła (do tej pory uznawany był tylko jeden Pasterz – JChr [J10]; J 14-16 mówił jedynie o autorytecie Parakleta)
 - misja pasterska Piotra wypływa z jego miłości do Jezusa; trzoda wciąż należy do Jezusa („moje owce”); Piotr musi być gotowy do oddania życia za owce
 - relacja Piotrem i UU: uznanie tradycji, że Piotr jest symbolem apostołskiego autorytetu (po jego rehabilitacji), ALE: dopowiedzenie, że UU ma innego rodzaju autorytet (świadek Jezusa i autor ewangelicznej tradycji)
 - 21,23: aluzja do pogłoski, że miał nie umrzeć = sugestia, że w tym momencie UU już nie żył
- **21,24-25: drugie zakończenie** - utożsamienie UU ze świadkiem stojącym za narracją ewangeliczną + potwierdzenie ze strony wspólnoty prawdziwości świadectwa UU
 - przypomnienie dla czytelnika, że Jezus nie da się zamknąć na kartach żadnej książki, nawet takiej książki jak Czwarta Ewangelia

15. Szymon Piotr a Umiłowany Uczeń we wspólnocie uczniów

- **21,15-23: rozmowa Jezusa z Piotrem**

- prawdopodobnie odbicie rozwoju obrazu Piotra we wspólnocie: znany jako apostoł-misjonarz (rybak), teraz staje się wzorem troski pasterskiej (pasterz; por. 1P 5,1-14; Dz 20,28)
- trzykrotne wyznanie miłości, po trzykrotnym zaparciu się i nieobecności pod krzyżem

I. (21,15) *Szymonie, [synu] Jana, czy miłujesz mnie... (a) bardziej niż ci [mnie miłują]? (b) bardziej niż tych? (c) bardziej niż te [rzeczy/sprawy]? = ponad wszystko?*

- *Tak, Panie, Ty wiesz, że Cię kocham.*

II. (21,16) *Szymonie, [synu] Jana, czy miłujesz mnie?*

- *Tak, Panie, Ty wiesz, że Cię kocham.*

III. (21,17) *Szymonie, [synu] Jana, czy kochasz mnie?*

- *Panie, Ty wszystko wiesz, Ty wiesz, że Cię kocham.*

- 3 sugestie dla Piotra:

i) (21,15) *karm baranki moje...*

ii) (21,16) *paś owce owce...*

iii) (21,17) *karm owce moje*

- **21,18: wcześniej Piotr wykazał dużo zapału i dobrej woli, ale to doprowadziło go tylko do zaparcia się (czasy, gdy sam się przepasywał i chodził, gdzie chciał)**

- od teraz: rezygnacja z samowoli i zdanie się na wolę Boga, aż po oddanie życia za owce

- wezwanie do *pójścia za* Jezusem [= naśladowanie] → teraz: UU idzie za Piotrem

- odbicie rozwoju wspólnoty Janowej: uznanie struktury Kościoła

(do tej pory, J 10, uznawany był tylko jeden Pasterz – Jchr)

- misja pasterska Piotra wypływa z jego miłości do Jezusa; trzoda wciąż należy do Jezusa („moje owce”); Piotr musi być gotowy do oddania życia za owce

- kontrast między Piotrem a Umiłowanym Uczniem: uznanie tradycji, że Piotr jest symbolem apostołowskiego autorytetu, ALE: dopowiedzenie, że UU ma szczególną pozycję nawet bez takiego autorytetu – może trwać, aż do przyścia (powrotu) Jezusa (J 21,22-23)

- 21,23: aluzja do pogłoski, że miał nie umrzeć = sugestia, że w tym momencie UU już nie żył

- **21,24-25: drugie zakończenie Ewangelii**

- utożsamienie UU ze świadkiem stojącym za narracją ewangeliczną + potwierdzenie ze strony wspólnoty prawdziwości świadectwa UU

- przypomnienie dla czytelnika, że Jezus nie da się zamknąć na kartach żadnej książki, nawet takiej książki jak Czwarta Ewangelia